

9 בספטמבר 2015

הכנס הבינלאומי למודיעין ויחידות מיוחדות

כללי

- בסוף יוני 2015 קיימה עמותת המל"מ, בשיתוף פעולה עם ישראל דיפנס וגופים נוספים, כנס בינלאומי בנושא מודיעין ויחידות מיוחדות. בכנס הרצו מומחים מהארץ ומחו"ל אודות היבטים שונים של העיסוק במודיעין ובטרור לנוכח אתגרי הטלטלה האזורית.
- במסגרת הכנס הוצגה תערוכה של טכנולוגיות מתקדמות של חברות הפועלות בישראל ובחו"ל בתחומי המודיעין וטכנולוגיות המשרתות כוחות מיוחדים ומשימות מיוחדות. הכנס זכה להצלחה רבה והגופים השותפים בון מתכוונים לקיים אותו גם בשנה הבאה.
- להלן גיליון מיוחד של ביטאון המל"מ: "רואים מל"מ" המוקדש לכנס.

הכנס הבינ"ל למודיעין ויחידות מיוחדות: מול פני הלא נודע – מודיעין עכשיו

למעלה מאלף איש לקחו חלק בכנס הבינ"ל הראשון שאורגן ביוזמת המל"מ, המטה ללוחמה בטרור, משרד החוץ וישראל דיפנס בגני התערוכה בתל אביב בנושא "מודיעין, טרור ויחידות מיוחדות: מול פני הלא נודע- מודיעין עכשיו". ליוו את הכנס מראשית הכנתו עריית רמת השרון והמשרד לענייני מודיעין. האירוע נפתח בקוקטייל חגיגי רב משתתפים במל"מ בגלילות ב- 29 ביוני 2015, בדברי ברכה של יו"ר המל"מ ד"ר צבי שטאובר וראשת העיר רמת השרון גב' שירה אבין. בהמשך הציג אלוף (מיל') עמוס גלעד את תמונת המצב במזרח התיכון והשלכותיה על הביטחון הלאומי של ישראל. ד"ר יוסי ורדי הרצה על מודלים חדשים ליצרניות וחדשנות על בסיס ניסיונו העשיר ופעילותו רבת השנים לקידום התחום בישראל.

הכנס נפתח למחרת (30 ביוני 2015) בביתן 13 בגני התערוכה בתל אביב, ולצדו הוצבה תערוכה של טכנולוגיות מתקדמות בתחומי האיסוף, המחקר והמודיעין, כוחות מיוחדים ומשימות מיוחדות של חברות הפועלות בישראל ובחו"ל. התערוכה עוררה עניין רב גם בקרב אורחים מחו"ל. יו"ר הכנס היה תא"ל (מיל') רון כתרי, ראש המרכז למודיעין ומדיניות במל"מ.

את הכנס בגני התערוכה פתח מנכ"ל המל"מ תא"ל (מיל') דודו צור שציין כי הכנס מטפל בנושאים רבים אשר הקו המאחד אותם הוא האתגרים והדילמות של המודיעין מול המצבים החדשים, המורכבים והמסובכים לאין ערוך ביחס לעבר, בכל הרבדים: הטקטי, האופרטיבי והאסטרטגי-מדיני. איש המודיעין, בין אם הוא מתחום האיסוף, המחקר המדיני או הצבאי, ניצב כיום מול מצבים דינמיים, המשתנים במהירות יחסית, והם דורשים מענה מודיעיני שונה מבעבר. לא ניתן להשוות את הקורה היום לעומת מה שקרה לפני 25 שנים - העולם היה אז מסודר דו קוטבי, והחלוקה בין שייך למערב ומי שייך למזרח הייתה ברורה. המלחמות התנהלו בין מדינות. הצבאות היו גדולים ומסודרים והם פעלו לפי דוקטרינה צבאית ידועה. היום אנו נמצאים במציאות אחרת לגמרי: הגושים הגדולים התפוררו, וגם הדבק המאחד מדינות כמו לדוגמה יוגוסלביה וצ'כוסלובקיה תחת הגושים האלה יבש.

המלחמות הפכו להיות אזוריות, בין מדינות לבין ישויות לא מדינתיות. הצבאות הגדולים מוצאים מולם יריבים שנוקטים בהיגיון של היעלמות - קבוצות חמושות קטנות, הנטמעות באוכלוסייה ואף משתמשות בה כמגן אנושי. לכך יש להוסיף את השינויים שהביאה עמה הטלטלה במזרח התיכון: ערעור רעיון הלאום וחזרה לרעיון האומה האסלאמית, הקצנה דתית של חלק מהגורמים החמושים, שיתוף העם דרך הרשתות החברתיות ופגיעה בטוטאליות של השלטון המרכזי. גם הטכנולוגיה משתנה, היא עושה זאת בקפיצות ענק וגם לוחמת הסייבר הופכת להיות רכיב משמעותי בשדה הקרב. היכולת להביא מודיעין לדרג הלוחם בשדה הקרב בזמן אמת, או כמעט אמת, באמצעים טכנולוגיים משוכללים תורמת להגנת שדה הקרב המסובך והמורכב. בה בעת, נוכח הדינמיות של

שדה הקרב נדרש היום איש המודיעין לתת מענה מודיעיני מדויק, מהיר ובזמן אמת כדי לאפשר פגיעה במטרות איכותיות אך להימנע מפגיעה בבלתי מעורבים או לגרום נזק סביבתי מיותר.

דילמות מודיעיניות מול פני הלא נודע

המושב הראשון של הכנס הוקדש לדיון בדילמות מודיעיניות נוכח התמורות במזרח התיכון והוצגו בו נקודות מבט שונות: פרופ' עוזי ארד (יו"ר), לשעבר היועץ לביטחון לאומי של ראש הממשלה וראש המל"ל ובעבר שימש גם כראש אגף המחקר במוסד, הגב' ריאה סירס מאוניברסיטת ג'ורג' וושינגטון שהציגה את הדברים כפי שהם נראים לה מבירת ארה"ב, פרופ' תמר הרמן פרופסור למדע המדינה באוניברסיטה הפתוחה ועמיתה בכירה במכון הישראלי לדמוקרטיה, הציגה את נקודת המבט של חוקרת המתבססת על שיטות מחקר באקדמיה בתחום מדעי המדינה, ח"כ קסניה סבטלובה הציגה את נקודת המבט של עיתונאית שסקרה את האירועים מהשטח במהלך התרחשותם, ותא"ל (מיל") איתי ברון שהיה עד לאחרונה רח"ט מחקר הציג תובנות ממי שהיה אחראי עד לאחרונה על הערכת המודיעין הלאומית.

המסר המרכזי הבולט בדבריו של עוזי ארד היה הטענה כי קהילת המודיעין מתאפיינת בשמרנותה, היא מתקנת את עצמה ועורכת רפורמות מבניות שונות מול הלחצים המופעלים עליה מעת לעת, אך אין באלה די. עליה להשתנות מן היסוד (transformation). אמנם קהילת המודיעין הציגה הישגים מרשימים בכמה תחומים אך אלה מוגבלים לרמת המיקרו ואין בהם די כדי לתת מענה נכון למקבלי ההחלטות ולקברניטים.

לא נמצא עדיין האלגוריתם לחזות התקוממות אזרחית יעילה שמחליפה שלטון

בהרצאתה "תחריר פינת רוטשילד" – מרכיב ההפתעה בפריצת התקוממויות חברתיות, קבעה פרופ' הרמן כי השאלה איך ניתן ברגע היסטורי מסוים לאתר מראש את המעבר "מרגיזה ציבורית לגל של מחאה אלימה" מעסיקה אנשי מקצוע מהאקדמיה מקהילת המודיעין ושליטים שונים. אולם, לא נימצא עדיין האלגוריתם שסייע לחזות התקוממות אזרחית יעילה שמביאה להפלת שלטון והחלפתו. פתרון אפשרי לבעיה עשוי להיות ניתוח של הסתברויות שונות שבמצבים מסוימים של קומבינציות עולה ההסתברות לקיומה של מחאה אזרחית אלימה. הסיכויים להצלחתה של מחאה כזו קשורים לדעתה לפרשנות סובייקטיבית המחייבת קיומה של הנהגה שתפעל באופן מלכד ומקדם את מטרותיה. רוב המחאות האזרחיות כשלו משום שלא השכילו לייצר הנהגה כזאת.

"התמודדות המחקר המודיעיני בתקופה של שינויים מהירים" – היה נושא הרצאתו של איתי ברון. נוכח 4 האתגרים המרכזיים (התהוות, היעלמות, מהירות והגידול בשיעור התעלומות) מציע ברון לקיים "מודיעין מאוזן". תפקידו אינו לחזות את העתיד אלא "לחשוב על העתיד". דיאלוג פתוח וחופשי של המודיעין עם מקבלי ההחלטות באופן שיאפשר פיתוח ידע משותף יאפשר למודיעין לתת מענה מתאים יותר לקברניטים. זאת ועוד, נוכח כשל הדמיון לחזות תפניות ולאור הדבקות בקונספציה יש לעודד את הספקנות ואת הוויכוח בין אפשרויות מתחרות, יש לאמץ כלים חדשים נוספים לתהליך האנליטי, לקיים משחקי מלחמה וסימולציה, להשתמש בהסרטה לאחור, בהצגת תרחישים שונים, וב"חוכמת ההמונים". (ראה בהרחבה בספרו של איתי ברון "המחקר המודיעיני – בירור המציאות בעידן של תמונות ושינויים" שיצא לאור ביוני 2015 ע"י המל"מ והמכון לחקר מודיעין ומדיניות", ונמצא גם באינטרנט).

בתום המושב הראשון הופיע בפני באי הכנס מר ישראל כץ שר המודיעין, בהופעה פומבית ראשונה בפני אנשי קהילת המודיעין. לדבריו, "כל השינויים באזורנו מצריכים השקעה במודיעין". האיסוף מעלה את ערכו בעיני מקבלי ההחלטות. בעבר המודיעין נתן תחזיות והערכות, היום הכוונות של האויבים מחייבות אותנו לקבל החלטות מידיות. האיסוף מאפשר זאת. היום יותר קשה להכריע מערכות. ראינו זאת ב'צוק איתן'... הטכנולוגיה היום משנה את היכולות. בחי"ר, ביחידות הממונעות. הדרג המדיני הוא צרכן מודיעין". אשר לסוגיית הגרעין ציין השר כץ כי האסטרטגיה האיראנית במו"מ מול ארה"ב ברורה - לא מוותרים על יכולות. מצמצמים, מאטים, אך לא מוותרים. האיראנים מזהים את החולשה של המערב. הם יודעים שארה"ב רוצה הסכם בכל מחיר. זו התמונה האמיתית. "ממשלת ישראל לא יכולה לתת יד לתהליך כזה. מדינת ישראל תצטרך להיערך בהתאם לתוצאה".

המענה הבינלאומי לאתגרי השעה

המושב השני עסק בנושא: "בין ג'יהאד עולמי לביטחון אזורי: המענה הבינלאומי לאתגרי השעה". את דברי הפתיחה נשא סמנכ"ל האגף האסטרטגי במשרד החוץ השגריר אלון רוט שניר ומר איתן בן-דוד, ראש מטה לוט"ר במשרד רוה"מ, הרצה על "המענה הישראלי לג'יהאד העולמי והלוחמים הזרים". מנהל מרכז המידע למודיעין וטרור במל"מ אל"מ (מיל") ד"ר ראובן ארליך הרצה בנושא: "התבססות הג'יהאד העולמי – תיאור האיום על המערב והאתגרים לישראל" ומנהל המחלקה לביטחון אזורי ולוט"ר במשרד החוץ גב' דנה בנבנישית-גבאי נשאה את דברי הסיכום. בהמשך, הרצה מר רם בן ברק, מנכ"ל המשרד לענייני מודיעין, בעבר המשנה לראש המוסד, בנושא המודיעין נוכח אתגרי המציאות המשתנה.

בהרצאתו על הג'יהאד העולמי, האיום על המערב והאתגרים לישראל, ערך ראובן ארליך מאזן ביניים של המערכה הבינלאומית המתקיימת נגד דאעש בהנהגת ארה"ב. ארה"ב והקהילה הבינ"ל הכירו בעוצמת האיום רק בקיץ 2014, נוכח ההישגים הדרמטיים של דאעש בעיראק ובסוריה, ההכרזה על כינון מדינת החליפות (IS) ונהירת אלפי פעילים זרים אליה - שהפכו את האיום לאיום גלובלי. בספטמבר 2014 הכריז הנשיא אובמה על פתיחת מערכה כוללת נגד דאעש, הכוללת בין השאר תקיפות אוויריות מתמשכות, סיוע לכוחות המקומיים באימונים, אמצעי לחימה ושיגור מדריכים ויועצים, פגיעה במקורות הכוח של דאעש (בדגש על מקורות ההכנסה שלו), ושיפור ההתמודדות עם תופעת הלוחמים הזרים בסוריה ובעיראק, המגיעים ממדינות המערב. כל זאת, ללא הפעלת כוחות קרקעיים משמעותיים של צבא ארה"ב בסוריה או בעיראק.

נכון לעכשיו - המערכה הבינ"ל נגד דאעש לא הצליחה לפגוע בו באופן משמעותי

ממאזן הביניים של המערכה עד כה עולה, כי המערכה לא הצליחה לפגוע באופן משמעותי ביכולותיו הצבאיות והממשליות של דאעש, ולא הצליחה לצמצם באופן ניכר את אזורי שליטתו בסוריה ובעיראק. באזורים שבשליטתו, ביסס דאעש מערכות ממשל מדינתיות, במסגרת הח'ליפות האסלאמית הכוללות מנגנוני משפט, אכיפת החוק, חינוך, בריאות, הפעלת שדות נפט וגז, הפעלת תחנת כוח ועוד. מערכות אלו לא נפגעו באופן משמעותי עד כה. הח'ליפות האסלאמית שבשליטת דאעש נותרה "מותג" בעל כח משיכה רב למוסלמים מכל העולם. במהלך התקיפות נהרגו אמנם כמה אלפי פעילים אך חסרונם מולא ע"י פעילים זרים וגיוס מקומיים, סורים ולבנוניים. ההתקפות האוויריות פגעו ב"דרגי עבודה", כמה מהם בכירים, אך לא הצליחו לחסל את הנהגת דאעש. את הכישלונות הבולטים נחל דאעש מידי הכוחות הכורדים (YPG) שבצפון סוריה, שבקרבת הגבול התורכי. הישגים אלו הושגו בסיוע אווירי של ארה"ב והקואליציה, אולם כוחות הקרקע הכורדים מילאו בהם תפקיד משמעותי. ההצלחות הללו לא מונפו ע"י הכורדים לכיבוש אזורים שבשליטת דאעש ולהצבת אתגר משמעותי בפני הארגון.

הלקח המרכזי העולה מהתנהלות המערכה הבינ"ל נגד דאעש הינו, שללא הפעלת כח קרקעי משמעותי, יתקשו ארה"ב ומדינות הקואליציה גם להבא לקרקע את אחיזת דאעש במערב עיראק ובמזרחה של סוריה, ובוודאי שלא תצלחנה להשמיד אותה. הפעלת חיל האוויר, שיגור יעצים, ופעילותם של כוחות מקומיים, שחלקם אינם מיומנים, אינם אמינים וחסרי מוטיבציה, אינה יכולה להיות תחליף של ממש לכוחות צבא אמריקאים, הפועלים בשטח נגד דאעש ונגד ארגונים ג'האדיסטים נוספים. דומה כי לקח זה הופנם בארה"ב וקיימת בה "מחשבה שנייה" לגבי האסטרטגיה הננקטת נגד דאעש ולגבי מידת יעילותה. ארה"ב וחברות הקואליציה חייבות, כנראה לערוך "מאזן ביניים" של המערכה, להפיק לקחים טקטיים ואסטרטגיים, להגדיר מחדש את יעדי המערכה ולערוך התאמות ושינויים בדפוסי הפעולה שלהם בסוריה ובעיראק ובמזה"ת כולו. (המאמר המלא ראה באתר מרכז המידע <http://www.terrorism-info.org.il/he/article/20833>)

יצוין, כי ד"ר ראובן ארליך השתתף בסוף יולי 2015 כנציג המל"מ בוועידת מומחים בינלאומית, שהתקיימה בגרמניה בנושא "הטרור האסלאמי", והוקדשה לדאעש. ההשתתפות בוועידה הינה חלק מהמאמץ, שעושה עמותת המל"מ, להרחיב את קשרי העבודה של מרכז המידע והמכון לחקר מודיעין ומדיניות עם מכונים ואנשי מקצוע עמיתים ברחבי העולם. בוועידה השתתפו עשרות מומחים העוסקים בדאעש מנקודות מבט שונות ומדיסציפלינות שונות. בכנס נישאו הרצאות מעניינות מפייהם של שורה של מומחים ואנשי מקצוע מדיסציפלינות שונות ומגופים שונים. מנקודת מבטם של הגרמנים (ושל האירופאים בכלל) הנושא, שזכה, בדרך הטבע, לעיסוק רב ביותר, היה ההיבט המניעתי. קרי - ניסיון להבין מהן המוטיבציות של צעירים בגרמניה (ובמדינות אירופאיות נוספות) להצטרף לדאעש. זאת, כבסיס לפעילות חברתית וממשלתית, שמטרתה למנוע את "יצוא" הג'האדיסטים לסוריה ולעיראק, ולהפחית את רמת הקיצוניות בקרב קהילות ובודדים בגרמניה ובמדינות אירופאיות נוספות (דה-רדיקליזציה). עם זאת, היו הדוברים מודעים לכך, שהטיפול המניעתי והסיכולי לא הניב עד כה הצלחות משמעותיות, משום שזרם המצטרפים לדאעש לא פסק. ההערכה היא, כי לפחות בגרמניה הוא עדיין לא הגיע לשיאו. ההשתתפות בכנס משקפת את ההבנה, כי ניתן ללמוד מניסיונם של עמיתים והיא הוכחה לחשיבות שבראייה רב-תחומית של דאעש ובהחלפת מידע בין עמיתים מרחבי העולם העוסקים בנושא.

אתגרי איסוף המידע – ארגז כלים חדש?

תא"ל (מיל") אמנון סופרין, בעבר ראש חטיבת המחקר במוסד עמד בראש המושב שייוחד לנושא: אתגרי איסוף המידע – ארגז כלים חדש? הרצאתו בפתח המושב עסקה בנושא – אתגרי איסוף המידע נוכח ארגונים היברידיים והצורך לבחון מחדש את הכלים ואת מתודולוגיית האיסוף ולהתאים אותם למציאות החדשה. השתתפו במושב מר חיים תומר, לשעבר ראש אגף המודיעין במוסד; תא"ל (מיל") אריאל קארו, בעבר קמנ"ר וכיום ראש חטיבה ברפא"ל; אל"מ (מיל") שי שבתאי, אשר שימש במגוון תפקידים באמ"ן ובאג"ת; מר ליאור אקרמן, לשעבר סגן ראש אגף בשירות הביטחון הכללי.

בפתח המושב הציג סופרין את האתגרים הנוכחיים: התפרקות "הסדר הישן" ועמו התפרקותן של מדינות במזרח התיכון (סוריה, לוב, תימן, עיראק, שתי ההפיכות במצרים) כל אלה גורמים לחוסר יציבות במדינות השכנות) ולהופעת ארגונים שונים המנסים להשתלט על שטחים להיאחז בהם ולבסס סדר פוליטי חדש. לכל אחד מהם אידיאולוגיה שונה אך להשתלטותם על המדינות הסובבות את ישראל השלכות כבדות עליה. העיסוק המודיעיני בסוריה, כמשל, מיקד את מאמצי האיסוף בדרג המדיני הבכיר בתחום הכוונות, (במטרה לדעת מוקדם ככל הניתן האם בכוונתה לבצע פעילות עוינת מול ישראל), ובדרג הצבאי – במאמץ לעמוד על כשירותו, מערכות הנשק אשר ברשותו, רמת האימון והיערכותו ותכניותיו מול ישראל.

לצורך השגת מידע זה הופעלו כל הדיסציפלינות האסופיות: סיגינט, מידע חזותי (הדמאות לוויין, גיחות צילום, מל"טים). מאז 2011, עם תחילת מלחמת האזרחים סוריה עברה שינוי מהותי: משטר אסד שולט בכ- 30% - 40% משטח המדינה; גופים שונים נלחמים במשטר- צבא סוריה החופשי, ארגונים סונים, ארגוני טרור-"המדינה האסלאמית" (דאעש) ו"ג'בהת אל נוצרה". מצב זה מציב בפנינו שתי דילמות מרכזיות: מה הוא מוקד הצי"ח? שרידות משטר אסד, מי הגורם/גורמים אשר יש באפשרותם לשלוט בסוריה ומה תהיה עמדתם מול ישראל, כוונות ומגמות ארגוני הטרור מול ישראל (בטווח המידי וביום שאחרי). התאמת יכולות האיסוף לאתגר החדש מחייבת היערכות חדשה: מחד גיסא, חלק מיכולות האיסוף אינן נותנות מענה מספק לצי"ח (למשל-יכולות האיסוף החזותי "הכבדות"- גיחות צילום, הדמאות לוויין למול ארגוני טרור). מאידך גיסא, "נפתחו" יכולות איסוף חדשות: האוכלוסייה האזרחית המצויה באזורי הלחימה ואשר מקבלת סיוע הומאני מישראל, אינטרסים משותפים עם מדינות במזרח התיכון ובמערכת הבינלאומית.

חיים תומר דיבר על ההזדמנויות החדשות ה"נפתחות" בפנינו בתחום האיסוף, בדגש על שיתוף פעולה עם מדינות בעלות אינטרסים משותפים, עמד על הבעייתיות ההולכת וגוברת שבין יכולות האיסוף המתפתחות והמזרימות מידע רב לבין יכולות המחקר אשר לא התפתחו באותו קצב ובהתאמה ליכולות האיסוף, עובדה המקשה על מיצוי מיטבי של כלל המידע הנאסף.

אריאל קארו דיבר על התפתחות יכולות האיסוף למטרות: הצורך המבצעי – הגידול המשמעותי בכמות המטרות הניידות והצורך ביכולות איסוף "רחבות" וביכולות עיבוד מהירות על מנת לאפשר תקיפה מיטבית של מטרות אלו. אריאל הדגים חלק מהמערכות אשר פותחו ברפא"ל וכיצד הן מסייעות בביצוע משימה זו.

שי שבתאי עמד על הגידול המשמעותי במידע הגלוי ועל הצורך בשיטות איסוף מתקדמות כדי למצות מידע הזורם כיום בנפח גדול מאוד במערכות כמו רשתות חברתיות ואחרות. שי עמד על חשיבותו של המידע הגלוי לחיזוי תהליכים כאלו אשר חווינו במזרח התיכון בשנים האחרונות וכיצד נכון להתארגן למיצוי טוב יותר של מידע שכזה.

ליאור אקרמן עמד על הבעייתיות שבהפעלת מקורות אנוש (יומינט) למול ארגוני טרור: הקושי שבחדירה לארגון לצורך גיוס מקור פנימי איכותי, וגיבוש שיטת הפעלה המחייבת התאמה כדי לשמור על ביטחון המקור. ליאור עמד על המתודולוגיה של גיוס והפעלת מקור בארגון טרור, לרבות הצורך בשיתוף פעולה בין הארגון (שב"כ) לארגונים עמיתים בקהילת המודיעין.

לסיכום המסרים המרכזיים שעלו ממושב זה: השתנות הצי"ח למול מדינות "מתפרקות" ולמול ארגוני טרור היברידיים והצורך בהתאמת "סל הכלים" והמתודולוגיה הנדרשת לאיסוף המידע; הפוטנציאל שבהרחבת כלי איסוף: יומינט (ממאתר האוכלוסייה המצויה באזורי הלחימה) ושיתוף הפעולה עם מדינות וגורמים בעלי אינטרסים דומים; הצורך במיצוי טוב יותר של יכולות האיסוף הגלוי, בדגש ליכולות האיסוף מרשתות חברתיות להבנה ולחיזוי טובים יותר של הלכי הרוח בציבור ושל הפוטנציאל לשינויים במרקם הקיים; הצורך בהעמקת שיתוף הפעולה בין הגורמים השונים בקהילת המודיעין על מנת לשפר את ההתמודדות עם האתגרים החדשים.

"הטלטה האזורית" – המודיעין והאתגר

את יומו השני של הכנס פתח ראש המועצה לביטחון לאומי לשעבר, אלוף (מיל') יעקב עמידרור, בהרצאה: "אתגרי המודיעין במזרח התיכון בעת הזאת". עמידרור ציין, כי לא ניתן להשתמש בכלים רציונאליים בגיבוש הערכת המצב נוכח מאפייני המצב בזירה המשתנה במהירות והמליץ לפתח כלים מודיעיניים מתאימים בדגש על בניית תרחישים וקביעת הערכות לפי מידת סבירותן תוך הפעלת שיטת "הדפ"א" - דרכי פעולה אפשריות.

עמידרור ציין כי נושא המטרות עומד כיום בראש סדר הקדימויות של העשייה המודיעינית. "היום קשה להגיע אל האויב כי הוא מוסתר, ולכן עלינו לשלוח פצצות מדויקות. זה מחייב שינוי של המודיעין ועיסוק באספקת נתונים רבים ומדויקים על האויב כדי שניתן יהיה להגיע אליו. כיצד מפרידים בין החפים מפשע לבין המטרות לפגיעה? זה היום לחם חוקו של איש מודיעין בהיבטים של האיסוף והמחקר". עמידרור הזהיר כי חרף העיסוק הרב במטרות, אסור להזניח את המודיעין הקלאסי הוותיק – "היכן האויב? מה כוונותיו? מה תכניותיו? מה יכולותיו? אסור להזניח ויש להעמיק באיסוף ומחקר הידע הזה".

"ישראל תצטרך לדעת איך איראן מתכוונת לעקוף ולהפר את ההסכם ואיך יהיה להם גרעין למרות ההסכם".

המושב ה-5 עסק בנושא: איראן – המודיעין והאתגר. פרופ' (אמריטוס) דוד מנשרי מאוניברסיטת תל אביב הציג את תמונת המצב – השפעות אירן על המרחב והשאיפה להגמוניה ותא"ל (מיל') יוסי קופרוסר בעבר ראש חטיבת המחקר באמ"ן ומנכ"ל המשרד לעניינים אסטרטגיים הרצה בנושא:

"אתגרי מודיעין (לרבות השלכות על הטרור) נוכח ההסכם בין איראן למערב - פרויקט הגרעין האיראני.

קופרוסר טען כי "ישראל תצטרך לדעת איך איראן מתכוונת לעקוף ולהפר את ההסכם ואיך יהיה להם גרעין למרות ההסכם". "27 שנים חלפו מאז תחילת פרויקט הגרעין ולאיראן עדיין אין גרעין", אמר קופרוסר, "למרות שיכלה מזמן לפתח נשק גרעיני. זו בין היתר תרומת המודיעין הישראלי ויכולותיו, שזעק בעולם שיש תכנית גרעין איראנית, שיש פרויקט צבאי וצריך לעשות משהו. היו גם הפגנות כוח שהאטו את הפרויקט, וישראל הציבה את הנושא בראש סולם העדיפויות בעולם".

היום יש מציאות חדשה נוכח ההסכם המתגבש, כי ישראל תתייצב לבדה מול מה שייעשה באיראן. יתר המדינות והמעצמות לא ירצו לדעת מה קורה אם איראן תפר את ההסכם. "אנו משוכנעים שהאיראנים ירצו לייצר גרעין". .. ההסכם לא יכלול איסור תנועת מדעני גרעין לחו"ל. ישראל תצטרך לדעת איך איראן מתכוונת לעקוף ולהפר את ההסכם ואיך יהיה להם גרעין למרות ההסכם".

קופרוסר ציין, כי ישראל פרסמה באחרונה מידע על המתרחש בבסיס הצבאי פרצ'ין - שאליו לא תהיה גישה לפקחים - שם נעשה ניסוי המשמש אך ורק ליצירת נשק גרעיני. "האמריקנים לא הגיבו על המידע של ישראל, ואיש לא הגיב כי כולם עסוקים בהשגת ההסכם. על ישראל יהיה לאסוף מודיעין על הבסיסים הצבאיים של איראן ועל מאמצי ההסתרה האדירים. זה ידרוש השקעות מאסיביות אדירות במודיעין הישראלי, השקעות נוספות, כי כבר היום יש השקעות גדולות בכך".

מודיעין, תקשורת ודיפלומטיה ציבורית

תא"ל (מיל') אפרים לפיד, בעבר קצין מודיעין בכיר ודובר צה"ל הנחה את המושב שייוחד לנושא: "מודיעין, תקשורת ודיפלומטיה ציבורית". בדברי הפתיחה הדגיש לפיד בין היתר, כי קהילת המודיעין כולה רואה כיום את עצמה מחויבת להעמיד מידע חזק לרשות מאמצי הדיפלומטיה הציבורית, לעומת הסגירות לתקשורת, שאפיינה את הקהילה בעבר. נשאו דברים אל"מ אריאלה בן-אברהם, סגנית דובר צה"ל, אשר עדכנה את הקהל בתמונת התקשורת החדשה מזווית צה"ל, שי שילר, יזם ומנכ"ל חברת WebinrPro, אשר הדגים "בשידור חי" יכולות ניטור מידע מרשתות חברתיות בעידן של Big Data, עיתונאי זר, רוברט הריס, אשר שיתף בתובנות בינלאומיות על מקומה של המדיה בלוחמה המודרנית וד"ר ענת מרום-הוכברג, מומחית לטרור עולמי, הציגה גישה ומתודולוגיה חדשנית להתמודדות נגד דאעש באינטרנט ובמדיה החברתית.

כדי לבלום את ממדי הגיוס לארגון במסגרת הג'האד המקוון (E-Jihad) יש לאמץ גישה ומתודולוגיה חדשנית, פרקטית ומוכוונת מדיניות בנוסף לכלים ולמודלים הצבאיים והמודיעיניים הקיימים: גישה ומתודולוגיה עסקית-שיווקית מאפשרת לנתח את המסרים, המטרות וקהלי היעד של ארגון הטרור

(לרבות ארגוני טרור דתיים וחילוניים, מוסלמים ואחרים), לקשר בין מדיניות ארגון הטרור ודפוסי הפעולה שלו וכמו כן, בין פעולותיו בהווה לפעולותיו המתוכננות לעתיד.

אתגרי המודיעין – ומה לעתיד: סוריה

במושב מיוחד שעסק בנושא אתגרי המודיעין בעבר, הווה ומה לעתיד? הציג תא"ל (מיל') עמוס גלבו, בעבר ראש חטיבת המחקר באמ"ן, את אתגרי המודיעין בסוריה. בתחילה ערך גלבו השוואה מה בין אתגרי העבר למצב כיום והשלכותיהם על המודיעין האסטרטגי, במיוחד בכל הקשור לקושי להבין את המציאות, העיסוק בהתרעה למלחמה והתרעה לשלום הפסיק להיות רלוונטי וקיים קושי לגבש תמונה בהירה לגבי תחום הכוונות והיכולות של האויב. גלבו הציג 5 מרכיבים של "האני מאמין" שלו בכל הקשור להתמודדות עם אתגרי השעה: למקד את תחומי העיסוק ולהשקיע בהם את מירב המאמצים; לדבוק בגישה שהשדרה המרכזית של תחום הידע הנדרש להבנת המזרח התיכון הוא המזרחנות ולצידה תחומי ידע נוספים כמו סוציולוגיה, מדע המדינה וכו'; יש הכרח להסתייע בגופים חיצוניים ולצאת מהסגירות המאפיינת את עבודת גופי המודיעין כיום; יש לאתר ולטפח את החוקרים (כמו גאוני סייבר) – אמני המודיעין- ולצדם לשלב בעלי מלאכה האומנים; הכלים הבסיסיים של המחקר המודיעיני האסטרטגי ימשיכו להתקיים תוך התאמה למציאות המשתנה - שכל ישר, יושר מחקרי, פתיחות וספקנות, לדעת לשאול את השאלות הנכונות, להפעיל גישה אינדוקטיבית ודדוקטיבית כאחד (BOTTOM –UP AND UP- BOTTOM). גלבו הביע אמונתו שהמודיעין הישראלי יוכל לעמוד באתגרים.

רן שגב, ראש אגף ביטחון במשרד לנושאים אסטרטגיים הציג תרחישים שונים לגבי התפתחויות אפשרויות במלחמת האזרחים בסוריה והשלכותיהן על בטחונה הלאומי של ישראל ומהלכיה. לדבריו, כל עוד יצליח משטר אסד להחזיק באחיזתו בדמשק, חמה/חומס ורצועת החוף ימשך מצב התיקו. שגב העלה אפשרות שלאחר חתימת ההסכם עם איראן תבנה איראן, בהסכמת ארה"ב, עוצמה צבאית (עצמאית או באמצעות מיליציות) ותיצור מכפיל כוח שיכריע את המערכה בסוריה לטובת משטר פרו-איראני. תהיה בכך מכה ניצחת למחנה הסוני. מנגד, קיימת גם אפשרות שארה"ב ומדינות סוניות מובילות יקיימו יכולת התערבות בסוריה ויכריעו את המצב (לאחר שתושג הסכמה אמריקנית-רוסית?) לטובת משטר חדש בסוריה. כך או כך, שגב הדגיש את התפקיד הקריטי שיש למודיעין בגיבוש תהליך קבלת ההחלטות ובניצול הזדמנויות, אם ישראל תשחק נכון את קלפיה.

מודיעין צבאי בפעולה

המושב התשיעי עסק בסוגיה מודיעין צבאי בפעולה - היבטים של אסטרטגיה וטקטיקה בראשו עמד תא"ל (מיל') יובל חלמיש. המושב עסק במאפייני הלחימה בסביבה מורכבת 1 ובמהלכו הרצו תא"ל (מיל') גל הירש במעבר מפקד עוצבת הגליל, על מעגלי מודיעין ואש, תא"ל (מיל') אסף אגמון, ראש מכון פישר למחקר אסטרטגי, אוויר וחלל ומר ישראל לבנת, מנכ"ל אנטאו על מגמות חדשות בטכנולוגיות איסוף מודיעיני בשדה הקרב הא-סימטרי.

בפתח הדברים סקר חלמיש את המודיעין הצבאי ותפקידו העיקרי לספק למפקדים ברמות השונות ולקברניטים מידע אמין, מדויק ובזמן מהרמה הטקטית ועד לרמה האסטרטגית. אם בעבר עמד בראש סדר הקדימויות נושא ההתרעה מפני האיום המלחמה, הרי שבשנים האחרונות ההתרעה הינה יותר מול איום הטרור לסוגיו השונים. איום זה מציב בפני גופי המודיעין אתגר בלתי רגיל. מאפייני העימות השתנו והפכו מאיום מדינתי לאיומים של ארגונים קיצוניים, כמו המחנה הג'הדיסטי ואחרים, וכתוצאה מכך האתגרים העומדים בפני גורמי האיסוף והמחקר הולכים וגדלים. קל יותר למודיעין להתמודד ולעקוב אחר צבא מאורגן ומסודר מאשר המציאות כיום במזה"ת החדא"ש. באם נסתכל על המתרחש כיום בחזית רמת הגולן – בעבר היה שם צבא סורי סדור במסגרות של חטיבות ודיביזיות עם מבנה והיררכיה ברורים. כיום, פועלים בחזית רמת הגולן למעלה מ-20 ארגוני מורדים עם אידיאולוגיות שונות, חלקן משותפות וחלקן מנוגדות. זאת, לצד ארגונים סמי-מדינתיים, כמו החיזבאללה ודעא"ש, שלא ברור אם בתוך עצמם הם מצליחים לאבחן את ההבדלים. האויב חי היום מבוזר, מפוזר והוא פועל מתוך אוכלוסייה אזרחית, כחלק מאסטרטגית הפעולה שלו. בכך, הוא מכניס את מעגל הבלתי מעורבים לשדה הקרב, וזאת לצד התגברות איום התלול המסלול לסוגיו השונים, שהופך את העורף לחזית. סוגית ההיעלמות והכניסה לתת הקרקע, ההסתרה והסייבר הינם אתגרים מורכבים ביותר לפענוח. ככל שהסביבה מורכבת ודינמית האתגר המודיעיני הולך וגדל. רק לפני כשנה, במהלך מבצע "צוק איתן", נדרש המודיעין לספק מידע מדויק הן בשלב ההכנה למבצע לגבי התשתיות, מרכיבי הכוח הלוחם, האיום הרקטי לסוגיו ויחסי הגומלין בתוך האוכלוסייה הצפופה על מנת להפוך את המידע למטרות והן במהלך המבצע - מתן מידע מדויק לכוחות הקרקעיים החל מהמחבל הבודד, תשתית השטח, מלכודים בשטח, פתחי מנהרות ועד להיבטים מדיניים כוללים.

בהמשך הציג תא"ל (מיל) אסף אגמון את הנושא מעגלי האש והמודיעין בעימותים של המאה ה-21. מניתוח המערכות הצבאיות העיקריות מלחמת המפרץ הראשונה ב-1991 ועד למבצע "צוק איתן" (2014) אנחנו רואים שמרכזיותו של הכוח האווירי הולכת וגדלה בצורה משמעותית. האמריקאים בניתוח שלהם של המרכיבים העיקריים של העימותים הצפויים להם במאה הזו ובמיוחד בלחימה האורבנית קבעו, כי הגורם הראשון במעלה בחשיבותו הוא יכולת התקיפה המדויקת או "חימוש חכם" (כפי שאנחנו קוראים לו). רובו המוחלט, במיוחד בצה"ל, נמצא בחימוש המוטל מהאוויר. בתחום החימוש החכם האווירי חלה מהפכה מואצת של ממש. 5% מהחימוש שהוטל במלחמת לבנון הראשונה ב-1982 היה "חימוש חכם" וב"עמוד ענן" (2012) הוא כבר הגיע ל-100%.

חימוש מדויק הוא חימוש שיכול לפגוע ברמה נקודתית. פצצה חכמה אחת יכולה בסבירות של 90% לפגוע כיום במטר בגודל 1*1 מטר. 20 מטוסי רעם יכולים כיום לעשות את מה שכל חיל האוויר היה עושה קודם ב-3 יממות שלמות של 5 מטסים. מה נדרש כדי לבצע תקיפה מדויקת? חימוש חכם, חיישן\חיישנים, ומערכות שו"ב. החימוש החכם הוא בעל יכולת נקודתית, ברוב המקרים רש"ק קטן למניעת נזק סביבתי. החיישן חייב להיות בעל יכולת זיהוי ברזולוציה גבוהה מאוד ביום ובלילה,

במז"א והכל בזמן אמיתי. מערכת השו"ב מורכבת ממקבלי ההחלטות והשולטים הנשענים על יכולות ומערכות מודיעין רבות המגיעות מפלטפורמות מוטסות, חלליות, קרקעיות מאופטיות דרך סיגינטיות, סייבריות קומינטיות ויומינטיות. המחשבים שיש לנו עם התוכנות שפיתחנו מאפשרים לנו יכולות חישוב והיתוך אינפורמציה שלא חלמנו אפילו עליהם. שום דבר לא יעבוד בלי מודיעין מדויק, היתוך המידע, תעדוף, הפללת המטרות הרלוונטיות, תוך אחיזת שטח וסגירת מעגל, הטלת החימוש בזמן הרלוונטי להשמדת המטרה, שברוב המקרים זמן החיות שלה קצר ביותר - כל אלה מחייבים שילוב דקדקני של יצירת המטרה עם יכולת זמינה להשמדתה. זהו המענה שהמטה המבצעי החדש של חיל האוויר חייב לתת בעת לחימה. אתגר לא פשוט כלל וכלל.

כדי ליצור הספקי תקיפה עושים בחיל האוויר עם מערכות המודיעין החיצוניות והפנימיות כבית חרושת הפועל בשיטת "הסרט הנע", וזהו סרט אשר נוסע מאוד מהר. אנחנו יוצרים כאן יכולת אש ללא תקדים (מעבר לדמיון).

אזהרות: הכל חייב לנגן בתיאום מכסימלי. אסור להתפתות לתת לטכנולוגיה להטעות ולשעבד אותנו. חייבים לזכור שלמרות שכמות מטרות מושמדות יכולה להפוך לאיכות, החשוב ביותר הוא למצוא את המטרות הנכונות - למודיעין חשיבות קריטית כאן. ולסיכום- החשיבה והיצירתיות האנושית ביחוד בתחום המודיעיני, ולא דווקא בתחום המודיעין ליצור מטרות, הייתה ותהיה הגורם החשוב מכל על מנת שמאמץ האש יביא את התוצאות הצבאיות והמדיניות הרצויות לנו.

חתמו את הכנס דבריהם של יו"ר המל"מ ונשיא הכנס, ד"ר צבי שטאובר ושר הביטחון משה (בוגי) יעלון שהיה בעבר ראש אמ"ן והרמטכ"ל.

מדברי שר הביטחון יעלון על המודיעין בכנס:

"אני גדלתי בצבא שהמודיעין 'פינק' אותי, יחסית לצבאות אחרים. כאשר מדברים במודיעין בכל הרמות, צריך לתאם ציפיות בין המפקד לקברניט. שניהם רוצים מאה אחוזים מודיעין. המטרה היא להבין איך מנהיגים חושבים.. המלחמה האחרונה של צבאות הייתה במלחמת יום הכיפורים. המודיעין של אז היה פשוט יותר. אי אפשר להסתיר חטיבת טנקים או שדה תעופה. היום האויב נעלם. בעזה, צריך להגיע למחבל שלבוש באזרחי ויושב בבית קפה. מודיעין של מטרה שמבינה שמחפשים אותה בשילוב זמן חיות קצר - זהו אתגר. השינויים הטכנולוגיים של הצד השני, למשל בתחום הסיגינט, הוא יכול להשתמש ביותר אמצעים. היום עומדים לרשותו מערכות באינטרנט מוצפן, מכשירי קשר לווינים, סלולאריים, הכל עם הצפנות. צריך לדעת לאסוף בכל הספקטרום. זה פותח הזדמנויות. היתרון הטכנולוגי שלנו כמדינה מעמיד את המודיעין הישראלי בקדמת העולם... השילוב של שינויים בטבע האיום מציב מציאות משתנה. ומי שלא שואל את עצמו כל יום מה השתנה, הופך ללא רלוונטי. הוא מתכונן למלחמה הקודמת. אחד השינויים העיקריים הוא מודיעין בזמן אמת. ב'צוק איתן' הכוחות המתמרנים לוו במטריה מודיעינית של זמן אמת. זה חוסך חיים. אם אתה לא מגלה את הנ"ט בהתקלות, אלא מישהו אומר לך מבעוד מועד, ניצחת. זו המשמעות...עניין

שיתופי הפעולה בין זרועות וארגוני מודיעין לכדי היתוך מודיעיני הוא קריטי. היכולת לעבוד ללא גבולות, בעבודה מטריציונית, זהו אתגר, אבל זה מכפיל כוח עצום. גם שיתוף פעולה בין מדינתי הוא הכרח. אלו יכולים להיות איראנים או ג'יהאדיסטים, אי אפשר לכסות לבד את כל הגלובוס. את זה אפשר לפתור רק בשיתוף פעולה גלובלי. חל שינוי לטובה מאז "אירועי מגדלי התאומים". אבל אין בזה די. מדינות המערב והמדינות הערביות המתונות מתמודדות עם טרור. שיתוף פעולה הוא הדרך שלנו לנצח".